

ביסוי הזרוע לאשה

הרב נחום אליעזר רבינוביץ

שאלה

רציתי לשאול את הרב בעניין אורך השרוול לנשים, אודה אם יוכל לכתוב לי מהו האורך המינימלי המותר?

תשובה

המקור לאסור את גילוי זרוע האשה במשנה בכתובות (ז, י): "...ואיזוהי דת יהודית? יוצאה וראשה פרוע, וטווה בשוק". ושם בגמרא (עב, ב): "וטווה בשוק. אמר רב יהודה אמר שמואל: במראה זרועותיה לבני אדם".

ופסק הרמב"ם (הל' אישות כד, יב): "ואי זו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי מפולש בראשה פרוע ואין עליה רדיד כשאר הנשים, אע"פ ששערה מכוסה במטפחתה, או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחיה, כדרך שעושות הגויות הפרוצות, או שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם". והעתיק דבריו בשלחן ערוך (אה"ע סי' קטו, ד). העולה מזה שאשה אשר הולכת בחוצות בזרועות מגולות לגמרי הינה עוברת על דת יהודית.

באשר למידת הכיסוי: הזרוע הינה העצם המחוברת בין הכתף לבין המרפק, כפי שמבואר במשנה (אהלות א, ז): "שלישם בפסת היד – ששה בכל אצבע, שנים בקנה, שנים במרפק, אחד בזרוע וארבעה בכתף". הרואה יראה שהמשנה מנתה את האיברים לפי הסדר בגוף: מכף היד ועד לכתף. ובמובן זה מופיע המונח "זרוע" ברמב"ם בכל המקומות. אמנם, יש שהמונח "זרוע" מתייחס לכל האורך, משורש כף היד ועד לכתף, וכגון בפסוק: 'והזרע הנטויה' (דברים ז, טו), אולם במקרים אלו אין הכוונה להבדיל בין חלקי היד, ולכן הדיוק מיותר (ועיין עוד בפירושי יד פשוטה על הרמב"ם הל' ברכות ו, ד ובייחוד בהערה שם, שם ביארתי עניין זה).

אין חיוב לכסות את כל הזרוע, שהרי פסק הרמב"ם (הל' חובל ומזיק ד, טו) "החובל באשת איש – השבת והרפוי לבעלה והצער שלה. והבושת והנזק, אם בגלוי הוא כגון שחבל בפניה ובצווארה או בידיה **וזרועותיה** – השליש שלה ושני שלישים לבעל, ואם בסתר הוא הנזק – השליש לבעל ושני שלישים לאשה...". כיון שהגדיר הרמב"ם את הזרוע כמקום גלוי, ברור שלכל הפחות חלק מהזרוע חשוף.

חיוב הכיסוי הוא כדי למנוע את גילוי בית השחי, ולכן די בכך שרוב הזרוע תהיה מכוסה. כך עולה מהגמרא המסבירה שהטווה בשוק גורמת לגילוי הזרועות, ומשמעות הדבר היא שעל ידי הטווה נחשף בית השחי. דבר זה מפורש במשנה בנגעים (ב, ד): "כיצד ראיית הנגע? האיש נראה כעודר

וכמוסך זיתים, האשה כעורכת וכמניקה את בנה, כאורגת בעומדין לשחי ליד הימנית. רבי יהודה אומר, אף כטווה בפשתן לשמאלית. כשם שנראה לנגעו כך הוא נראה לתגלחתו. ובפירוש המשנה לרמב"ם כתב (שם): "וכתנוחת האורגת במארג העומד ופושטת ידה הימנית עד שיתגלה שחיה, לפי שאי אפשר לאורגת שלא תפשוט את ידה הימנית כשעור זה. ור' יהודה אומר שתשב גם כמי שטווה הפשתן, ותפשוט ידה השמאלית עד שיתגלה גם שחיה". הרי מבואר שבתנוחה של טוויה מתגלה בית השחי, ולזה כיוונו חז"ל באומרם (כתובות עב, א): "וטווה בשוק".

ואמנם, חז"ל לא נתנו שיעור מוגדר לאורך השרוול, וכפי שמתבאר מתשובת הרשב"א (ח"א סי' תקעא): "ומתוך הקטטה פרצה ויצאה בשוק... וצעקה על זה בפני גוים וישראלים רבים. ומתוך כך פרעה ראשה ונתגלו זרועותיה וקצת תחת זרועותיה... ומדברי כלם ראיתי שדנו אותה במסורת וכן דנו אותה במקצת כמורדת, ושכן דנו אותה כעוברת על דת משה ויהודית מפני שגלתה ראשה וזרועותיה... וכן, במה שבאו לחייבה לצאת שלא בכתובה מדין עובר על דת משה ויהודית בשפרעה ראשה וקצת זרועותיה; זה אינו, אלא כשעוברין על דת משה ויהודית... ועוד שלא אמרו אלא ברגילה בכך, אבל אם גלתה ופרעה ראשה באקראי... ודאי לא הפסידה כתובתה".

ממה שכתב "קצת זרועותיה" משמע שאין שיעור מוגדר לאורך השרוול.

מאידך, יש לשים לב שלא לחרוג ממנהג המקום בו מצויים, שלא תהא כ"ישוב בין העומדים ועומד בין היושבים" (דרך ארץ רבה פרק ז). ובכלל בענייני צניעות במלבושים ראוי לכבד את מנהגי החברה של שומרי תורה ומצוות אליה אדם רוצה להשתייך, ואם מקובל באותה חברה לכסות גם את המרפק ראוי לנהוג כך.

לסיכום: מעיקר הדין יש לכסות את הזרוע (=החלק שבין הכתף והמרפק), אך חז"ל לא קבעו שיעור מוגדר לכיסוי זה, ומכל מקום דרך צניעות היא לכסות את רוב הזרוע. אמנם, בענייני צניעות המלבוש ראוי להתחשב גם במנהגי החברה של שומרי תורה ומצוות אליה רוצים להשתייך, ואם נוהגות הנשים באותה חברה לכסות יותר – ראוי לנהוג כן.